

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

КАФЕДРА СТАТИСТИКИ

**«СТАТИСТИКА – ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ СТУДЕНТСЬКИХ ПРАЦЬ

ВИПУСК 4

Частина I

**Одеса
2018**

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ СТАНУ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Авраменко М. С.¹, Ольвінська Ю. О.²

¹ – студент, кафедра статистики,

² – канд. екон. наук, доцент, кафедра статистики
Одеський національний економічний університет, м. Одеса

АНОТАЦІЇ

Авраменко М. С., Ольвінська Ю. О. Статистичний аналіз стану освіти України. Проаналізовано рівень грамотності населення України, проведено аналіз мережі та ступеню охоплення дітей дошкільними навчальними закладами. Проаналізовано динаміку та структуру загальноосвітніх та професійно-технічних закладів, кількості учнів та випускників. Проведено аналіз показників вищих навчальних закладів. Визначено тенденції, притаманні системі освіти в Україні.

Ключові слова: освіта, рівень грамотності, дошкільна освіта, середня освіта, професійно-технічна освіта, вища освіта

Авраменко М. С., Ольвінська Ю. О. Статистический анализ состояния образования в Украине. Проанализирован уровень грамотности населения Украины, проведен анализ сети и степени охвата детей дошкольными учебными заведениями. Проанализирована динамика и структура общеобразовательных и профессионально-технических заведений, количества учащихся и выпускников. Проведен анализ показателей высших учебных заведений. Определены тенденции, присущие системе образования Украины.

Ключевые слова: образование, уровень грамотности, дошкольное образование, среднее образование, профессионально-техническое образование, высшее образование

Avramenko M. S., Olvinskaya J. O. Statistical analysis of the state of education in Ukraine. The level of literacy of the Ukrainian population has been analyzed, the network and coverage of preschool educational institutions have been analyzed. The dynamics and structure of general and vocational schools, the number of students and graduates are analyzed. The analysis of indicators of higher educational institutions is carried out. The tendencies inherent in the education system of Ukraine are determined.

Keywords: education, literacy level, preschool education, secondary education, vocational education, higher education

ПОСИЛАННЯ НА РЕСУРС

Авраменко, М. С. Статистичний аналіз стану освіти України [Текст] / М. С. Авраменко, Ю. О. Ольвінська // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 4. Частина I – Одеса, ОНЕУ. – 2018. – С. 14 – 22.

Освіта є основою інтелектуального, культурного, духовного, соціалі-

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

льного, економічного розвитку суспільства і держави. У поняття «освічена особа» кожна епоха вкладає свій зміст. Проте завжди воно ґрунтувалося на здатності людини не тільки до активного засвоєння накопичених знань і досвіду, але й до самостійного вироблення нового мислення. Освіта – це певна сукупність систематизованих знань, навиків і переконань, одержаних окремими індивідами і суспільством в цілому завдяки відповідній системі навчання або самонавчання.

Поняття «освіта» сьогодні набуває нового змісту – якісною вважається та освіта, яка надає учням основні знання і навички, які, у свою чергу, необхідні для роботи і повсякденного життя, а також формує прагнення підвищувати свій освітній потенціал.

Досвід розвинених країн переконує нас в тому, що бажаного прогресу в розвитку держави неможливо досягти без вільної освіти, без університетів, в яких буде дух свободи, науки і демократії. Невипадково, ще в 1088 році при відкритті Болонського університету на його фасаді було написано «Освіта повинна служити людству, освіта повинна бути вільною, освіта без науки не можлива». До цього визначення і повинна прагнути наша держава на шляху до міжнародного визнання.

За рівнем грамотності Україна займає одне з перших місць у світі (9-е місце з 177 країн за даними ЮНЕСКО). За даними Інституту Статистики ЮНЕСКО рівень грамотності населення України становить 99,8%. Рівень грамотності серед молоді у віці від 15 до 24 років включно складає 99,72% для чоловіків і 99,81% для жінок. Загальний рівень грамотності серед молоді складає 99,76%.

Таблиця 1

Рейтинг країн світу за сукупним індексом рівня освіти у 2016 році

Рейтинг (місце)	Країни світу	Сукупний індекс рівня освіти
1	Австралія	0.939
2	Данія	0.923
3	Нова Зеландія	0.917
4	Норвегія	0.916
5	Німеччина	0.914
6	Ірландія	0.910
7	Ісландія	0.906
8	Сполучені Штати Америки	0.900
9	Нідерланди	0.897
10	Великобританія	0.896
...	...	...
37	Аргентина	0.808
38	Палау	0.808
39	Казахстан	0.805
40	<i>Україна</i>	<i>0.803</i>
41	Хорватія	0.798

За сукупним індексом рівня освіти Україна займає 40-е місце зі 188 країн світу.

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Аналіз ситуації, яка склалась у системі дошкільної освіти, показав, що за період з 2011 до 2015 року всі показники дошкільних навчальних закладів щорічно збільшувались, а за останній рік, у 2016 році порівняно з 2015 роком, більша частина показників знизилась. Так, загальна кількість дошкільних навчальних закладів з 2011 до 2015 року зросла на 0,1 тисяч одиниць або на 0,7% і склала на початок 2015 року 15,0 тисяч закладів. Але за один рік, у 2016 році кількість дошкільних закладів скоротилась на 0,2 тисячі або 1,3%. Аналогічно змінювались і інші показники. Це можна побачити в таблиці 2

Таблиця 2

Показники дошкільних навчальних закладів (на початок року)

Показники	Роки					
	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Кількість дошкільних навчальних закладів, тис.	14,9	15,4	15,7	16,0	15,0	14,8
у тому числі:						
у міських поселеннях	6,4	6,4	6,5	6,6	5,7	5,7
у сільській місцевості	8,5	9,0	9,2	9,4	9,3	9,1
Кількість місць у дошкільних навчальних закладах, тис.	1069	1104	1135	1166	1077	1105
у тому числі:						
у міських поселеннях	778	801	820	836	748	772
у сільській місцевості	291	303	315	330	329	333
Кількість дітей у закладах, тис.	1208	1287	1357	1396	1295	1291
у тому числі:						
у міських поселеннях	961	1010	1060	1087	985	981
у сільській місцевості	247	277	297	309	310	310
Охоплення дітей закладами, % до кількості дітей відповідного віку	53	55	57	61	56	55
у тому числі:						
у міських поселеннях	64	65	67	71	63	64
у сільській місцевості	33	35	37	41	41	40
Кількість дітей у закладах у розрахунку на 100 місць	113	117	120	120	120	117
у тому числі:						
у міських поселеннях	123	126	129	130	132	127
у сільській місцевості	85	91	94	94	94	93

Кількість місць у дошкільних закладах з 2011 до 2015 року зростає на 8 тисяч або на 0,7%, а у 2016 році зменшилась на 28 тисяч або на 2,6%.

До 2015 року зростала і кількість дітей, що відвідували дошкільні навчальні заклади – на 87 тисяч осіб або на 7,2%. Але вже у 2016 році, кількість дітей, які відвідували дошкільні заклади зменшилась на 0,3%.

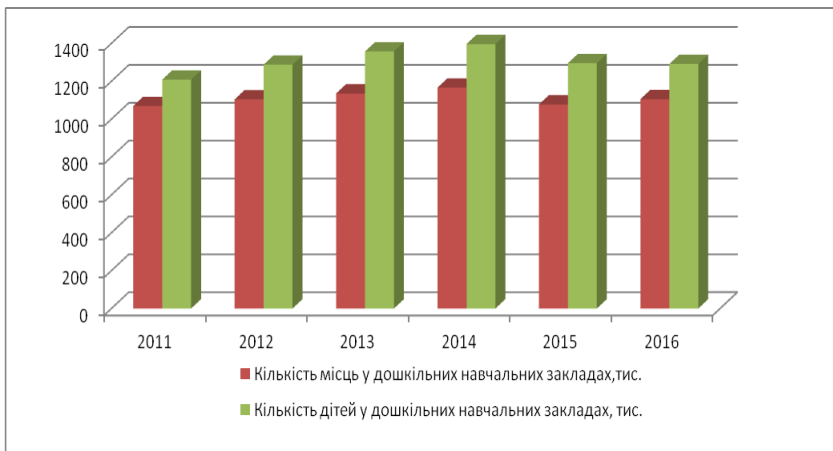

Рис. 1. Динаміка кількості місць і кількості дітей у навчальних закладів дошкільної освіти в Україні, тис.

У той же час по регіонах України розмах варіації ступені охоплення дітей дошкільними навчальними закладами досить значний: від 39% в Івано-Франківській області до 73 % у Полтавській і Сумській областях.

Необхідно відмітити, що сучасна мережа навчальних закладів дошкільної освіти не задовольняє потреби населення у цих послугах. Протягом усього періоду у розрахунку на 100 місць припадало значно більше дітей, особливо це стосується населення у містах. Якщо у 2011 році в середньому на 100 місць у дошкільних закладах припадало у сільській місцевості 85 дітей, а в містах 123 дитини, то у 2016 році відповідно 93 дитини у сільській місцевості і 127 дитини у міських поселеннях. Тому можна констатувати, що проблема забезпечення дітей дошкільними навчальними закладами, особливо у містах, постає досить гостро.

Аналіз стану і розвитку системи загальної середньої освіти показав, що протягом даного періоду чисельність учнів загальноосвітніх закладів постійно скорочувалася. Максимальне скорочування кількості учнів відбулось у 2014/15 навчальному році, у порівнянні з попереднім 2013/14 навчальним роком кількість учнів зменшилась на 231 тис. осіб або на 5,8%, а в порівнянні з 2010/11 навчальним роком, тобто за 5 роки, чисельність учнів у загальноосвітніх навчальних закладах зменшилася на 308 тис. осіб або на 7,7%.

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

За період з 2010/11 навчального року до 2015/16 навчального року зменшилась і кількість загальноосвітніх навчальних закладів, і кількість учителів у них. Найбільше скорочення відбулося у 2015/16 навчальному році: кількість навчальних закладів зменшилась на 0,3 тис. з або на 1,7%.

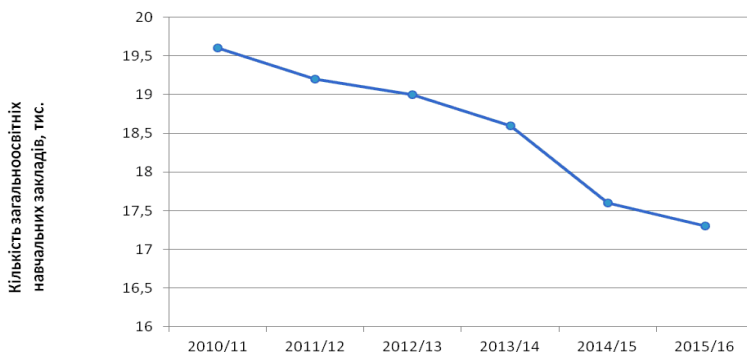

Рис. 2. Динаміка кількості загальноосвітніх навчальних закладів, тис.

За весь період, з 2010/11 навчального року до 2015/16 навчального року, кількість загальноосвітніх навчальних закладів зменшилась на 0,3 тисячі або на 1,7%, кількість учителів також зменшилась на 10 тисяч або на 2,2% .

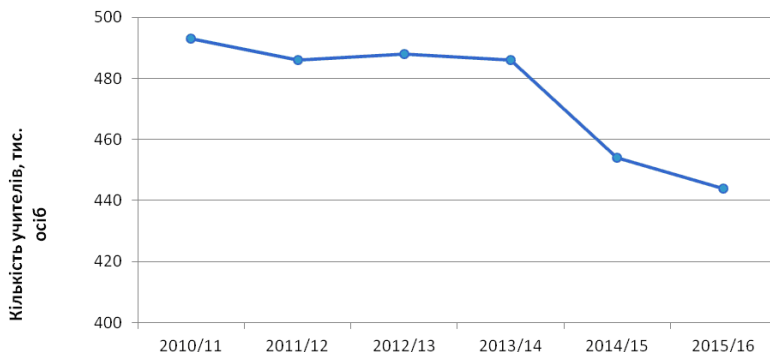

Рис.3. Динаміка кількості учителів у загальноосвітніх закладах, тис. осіб

Навчальні заклади нового типу становлять досить значну частину у системі загальної середньої освіти в Україні. Це можна побачити за даними приведеними у таблиці 3

Структура денних загальноосвітніх навчальних закладів за видами у 2016/17 навчальному році

Загальноосвітні навчальні заклади	Кількість		У них			
			учнів		учителів	
	одиниць	%	тис. осіб	%	тис. осіб	%
Денні загальноосвітні навчальні заклади у тому числі:	16728	100,0	3815	100,0	435	100,0
Гімназії	483	2,9	258,8	6,8	23,9	5,5
Ліцеї	301	1,8	134,6	3,5	13,1	3,0
Колегіуми	42	0,3	28,1	0,7	2,3	0,5
Навчально-виховні комплекси	3594	21,5	597,2	15,7	79,1	18,2
Заклади нового типу	4420	26,4	1018,7	26,7	118,4	27,2

Серед загальноосвітніх навчальних закладів 26,4% або 4420 складають навчальні заклади нового типу, серед яких 483 гімназій, 301 ліцеї, 42 колегіумів і 3594 навчально-виховальних комплексів. У цих закладах вчаться 26,7% загальної кількості учнів і працюють 27,2% загальної кількості учителів.

Аналіз стану і розвитку професійно-технічної освіти показав, що кількість професійно-технічних навчальних закладів, починаючи з 2013 року зменшується, при цьому дуже значне зменшення відбулося у 2016 році – на 170 навчальні заклади або на 17,6%.

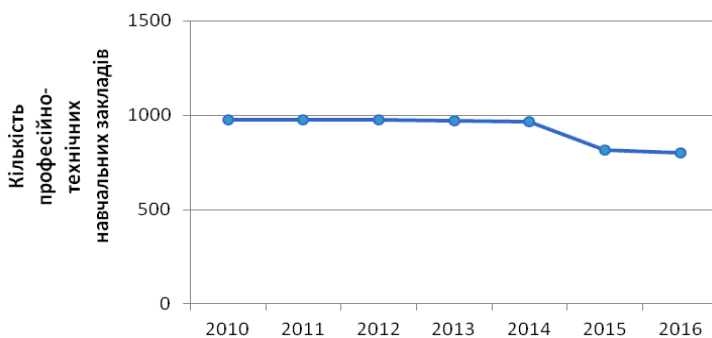

Рис. 4. Динаміка кількості професійно-технічних навчальних закладів

Рис. 5. Динаміка кількості учнів у професійно-технічних навчальних закладах, тис. осіб

Що стосується кількості учнів, то вона збільшувалась у 2011 і у 2013 роках. У наступні два роки кількість учнів зменшувалась і особливо суттєво у 2015 році – на 75,6 тис. осіб або на 19,3%.

За весь період, у 2016 році порівняно з 2010 роком, кількість професійно-технічних навчальних закладів зменшилась на 177 заклад або на 18,2%, кількість учнів зменшилась на 120,2 тис. осіб або на 28,3%.

За цей період кількість підготовлених професійно-технічними навчальними закладами кваліфікованих робітників змінювалась нерівномірно. Збільшення випускників професійно-технічних навчальних закладів відбувалось у 2011 і 2014 роках. Але вже у 2015 році кількість підготовлених кваліфікованих кадрів різко зменшилась – на 45,3 тис. осіб, що становить 20%. Така ситуація пов'язана зі скороченням кількості самих професійно-технічних навчальних закладів на 177 заклад (18,2%) і, відповідно, зі зменшенням кількості учнів на 120,2 тис. осіб (28,3%). Перекладання фінансування професійно-технічної освіти на місцеві бюджети ще більше погіршить ситуацію у цій системі.

Статистичний аналіз системи вищої освіти показав, що загальна кількість вищих навчальних закладів в Україні за період з 2010/11 навчального року до 2015/16 навчального року щорічно зменшувалась.

Прослідкуємо це зменшення у наведеній таблиці 4.

Динаміка мережі вищих навчальних закладів України за рівнями акредитації

Навчальний рік	Кількість вищих навчальних закладів		
	I-II рівнів акредитації	III-IV рівнів акредитації	Всього
2010/11	483	330	813
2011/12	479	326	805
2012/13	469	316	785
2013/14	458	309	767
2014/15	387	277	664
2015/16	371	288	659

За весь період загальна кількість ВНЗ скоротилась на 154 навчальних закладів або на 18,9%. При цьому кількість вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації скоротилась на 112 закладів або на 23,2%, а кількість вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації скоротилась на 42 навчальні заклади або на 12,7%.

На початок 2016/17 навчального року в системі вищої освіти України діяло 130 приватних вищих навчальних закладів різних рівнів акредитації, що складало 19,8% загальної кількості ВНЗ, в яких навчалось 131,3 тис. студентів. У вищих навчальних закладах всіх рівнів акредитації працювало 132 тис. педагогічних та науково-педагогічних працівників, з них 13 тис. докторів наук та 61,2 тис. кандидатів наук, 11,5 тис. професорів та 42,4 тис. доцентів.

У 2016 році вищими навчальними закладами різних рівнів акредитації було підготовлено 51,2 тис. магістрів, 105,7 тис. спеціалістів, 106,2 тис. бакалаврів і 123,5 тис. молодших спеціалістів.

За період з 2010/11 навчального року до 2015/16 навчального року загальна кількість студентів вищих навчальних закладів постійно зменшувалась. При цьому більш високими темпами зменшувалась кількість студентів вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації.

Найбільше зменшення кількості студентів відбулося у 2014/15 навчальному році. У порівнянні з попереднім навчальним роком кількість студентів ВНЗ I-II рівнів акредитації скоротилась на 78 тис. осіб або майже на 23,7%. Кількість студентів ВНЗ III-IV рівнів акредитації скоротилась на 286 тис. осіб або майже на 26,6%. При цьому, в середньому щорічно кількість студентів ВНЗ III-IV рівнів акредитації зменшувалась на 188,8 тис. осіб або на 10,3%.

Необхідно також відмітити, що в 2015/16 навчальному році для навчання на платній основі було зараховано 46,2% абітурієнтів.

Отже, проведений статистичний аналіз показав, що в системі вищої освіти України відбуваються суттєві зміни: зменшується кількість вищих навчальних закладів всіх рівнів акредитації, скорочується кількість студентів

нтів, зменшується прийом до вищих навчальних закладів і випуск фахівців. Така ситуація може пояснюватись як демографічними проблемами зменшення кількості молоді вступного віку внаслідок скорочення народжуваності у попередні роки, так і загальним соціально-економічним станом країни, зменшенням доходів і платоспроможності населення, що стосується навчання на платній основі.

Всі зміни, передбачені у системі освіти, в першу чергу, потребують збільшення фінансування освіти, яке зараз відбувається за залишковим принципом. Необхідно прийняти міри по забезпеченню дітей віком до 6 років дошкільними навчальними закладами, відновити безоплатне харчування учнів хоча б молодших класів у загальноосвітніх навчальних закладах, оптимізувати витрати на професійно-технічну освіту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Статистичний бюлетень «Загальноосвітні навчальні заклади України на початок 2016/17 навчального року». – Київ-2017. – 100 с.
2. Статистичний бюлетень «Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2016/17 навчального року» Київ-2016 – 208 с.
3. Статистичний щорічник України за 2012 рік. – К.: Консультант, 2013. – 476 с.
4. Статистичний щорічник України за 2014 рік. – К.: Консультант, 2015. – 534 с.
5. Підгорний А. З. Соціально-демографічна статистика: підручник / А. З. Підгорний, О. В. Самоєнкова, Ю. О. Ольвінська, К. В. Вітківська / за ред. А. З. Підгорного. – Одеса : ФОП Гуляєва В.М., 2017. – 450 с.
6. Авраменко, М. С. Влияние образования на уровень человеческого развития [Текст] / М. С. Авраменко, Ю. О. Ольвинская // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 3. Частина II – Одеса, ОНЕУ. – 2017. – С. 136 – 140.
7. Голубчикова, Ю. В. Статистичний аналіз динаміки та стану розвитку ВНЗ України [Текст] / Ю. В. Голубчикова, А. З. Підгорний // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 3. Частина I – Одеса, ОНЕУ. – 2017. – С. 7 – 14
8. Підгорний А.З. Деякі методичні питання фінансування вищої освіти в Україні / А.З. Підгорний, Т.С. Корольова // Вища освіта України. – 2002. – № 2. – С. 54–57.
9. Проблеми управління фінансами вищих навчальних закладів: Монографія // За заг. ред. канд. економ. наук, професора А.З. Підгорного – Одеса: ФОП Гуляєва В.М., 2017. – 152 с.